

Wyrok z dnia 9 czerwca 2008 r.

II UK 312/07

1. Warunkiem objęcia ubezpieczeniem społecznym rolnika, który - nie będąc pracownikiem - podejmuje pozarolniczą działalność gospodarczą, było poprzedzające bezpośrednio datę rozpoczęcia tej działalności i trwające nieprzerwanie co najmniej przez jeden rok, podleganie z mocy ustawy ubezpieczeniu rolniczemu w pełnym zakresie (art. 5a zdanie pierwsze ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, jednolity tekst: Dz.U. z 2008 r. Nr 50, poz. 291 ze zm. w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 maja 2004 r.).

2. Rolniczy organ rentowy jest uprawniony do wydania decyzji korygującej z mocą wsteczną uprzednio ustalony bezpodstawnie tytuł rolniczego ubezpieczenia społecznego (art. 5a, art. 7 ust. 1, art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, a także art. 83a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm. w związku z art. 52 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników).

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Katarzyna Gonera, Małgorzata Wrębiakowska-Marzec.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 9 czerwca 2008 r. sprawy z wniosku Alojzego B. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziałowi Regionalnemu w O. o ubezpieczenie społeczne rolników, na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 9 lutego 2007 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e n i e

Wyrokiem z dnia 9 lutego 2007 r. [...] Sąd Apelacyjny we Wrocławiu oddalił apelację wnioskodawcy Alojzego B. od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Opolu z dnia 14 kwietnia 2005 r. w sprawie przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziałowi Regionalnemu w O. o ubezpieczenie społeczne rolników, stwierdzając ustanie ubezpieczenia społecznego rolników wnioskodawcy z dniem 1 lipca 2001 r. w związku z rozpoczęciem prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej przed upływem 1 roku od objęcia ubezpieczeniem rolniczym, w związku z czym nie zostały spełnione przesłanki określone w art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 2008 r. Nr 50, poz. 291 ze zm.).

W okolicznościach faktycznych sprawy ustalono, że wnioskodawca z dniem 1 maja 2001 r. zaprzestał prowadzenia działalności gospodarczej, którą prowadził od dnia 1 lipca 1982 r., a w dniu 15 maja 2001 r. wydzierżawił gospodarstwo rolne o powierzchni 2,16 ha, stanowiących 1,29 ha przeliczeniowych i z mocy ustawy został objęty ubezpieczeniem społecznym rolników od dnia 16 maja 2001 r. Następnie, od dnia 30 maja 2001 r., podjął ponownie prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej, o czym zawiadomił Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddział Regionalny w O. w dniu 28 września 2004 r. Decyzją z dnia 15 grudnia 2004 r. organ rentowy - Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wyłączył wnioskodawcę z ubezpieczenia społecznego rolników od dnia 1 lipca 2001 r., wskazując, że od daty podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników do daty wznowienia przez niego pozarolniczej działalności gospodarczej nie upłynął co najmniej 1 rok, co powoduje ustanie ubezpieczenia społecznego rolników z końcem kwartału, w którym wnioskodawca podjął działalność gospodarczą, a kolejną decyzją z dnia 29 grudnia 2004 r. stwierdził nadpłatę składek na ubezpieczenie społeczne rolników w kwocie 3.061,60 zł.

Powyższy wyrok zaskarżył w całości skargą kasacyjną pełnomocnik wnioskodawcy i zarzucając naruszenie prawa materialnego - art. 83a ust. 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm.) w związku z art. 145 § 1 pkt 5 k.p.a., poprzez ich niezastosowanie, oraz przepisów postępowania - art. 8 k.p.a. w związku z art. 155 k.p.a., poprzez uchylenie decyzji, na mocy której wnioskodawca nabył prawo z naruszeniem zasady zaufania obywateli do państwa, art. 233 § 1 k.p.c., przez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów polegające na pominięciu okoliczności, iż decyzja o wyłączeniu z ubez-

pieczenia społecznego rolników wydana została z naruszeniem art. 39 ust. 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz poprzez przyjęcie, że wnioskodawca nie przedłożył w chwili ubiegania się o objęcie ubezpieczeniem społecznym rolników zaświadczenia o podleganiu ubezpieczeniu społecznemu w ZUS z dnia 9 maja 2001 r. wraz z zezwoleniem na wykonywanie działalności w zakresie zarobkowego przewozu osób, wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i jego zmianę poprzez objęcie wnioskodawcy ubezpieczeniem społecznym rolników, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nieuzasadniona. Na wstępie i dla porządku, warto zauważyć, że przepisy ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników regulujące postępowanie w indywidualnych sprawach z zakresu ubezpieczenia nie zawierają regulacji odnoszącej się do tzw. wznowienia postępowania czy też ponownego postępowania w przypadku stwierdzenia, że prawomocna decyzja w przedmiocie podlegania ubezpieczeniu była błędna. Zgodnie jednak z art. 52 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, w sprawach nieuregulowanych w ustawie stosuje się przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Obowiązujący od 1 stycznia 2003 r. przepis art. 83a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych wprowadzony ustawą z dnia 18 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 241, poz. 2074), zawiera regulację dotyczącą ponownego ustalenia prawa lub zobowiązania, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji zostały przedłożone nowe dowody lub ujawnione okoliczności istniejące przed wydaniem decyzji, które miały wpływ na prawo lub zobowiązanie (ust. 1), a także regulację dotyczącą uchylania zmiany lub unieważniania ostatecznych decyzji w drodze wznowienia postępowania na zasadach określonych w Kodeksie postępowania administracyjnego (ust. 2). Za wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 2005 r., II UK 295/04 (OSNP 2006 nr 7-8, poz. 118), należy przypomnieć, że zasady podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników określają przepisy ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (art. 1), natomiast decyzje w sprawach „podlegania ubezpieczeniu oraz ustania ubezpieczenia” wydaje z urzędu lub na wniosek Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (art. 36 ust. 1 pkt 1 i art. 36 ust. 2 w związku z art. 2 ust. 2 oraz art. 3 tej ustawy). Decyzje takie (jak

wszystkie wydawane przez organy rentowe) mają przy tym charakter rozstrzygnięć deklaratoryjnych i są wydawane dla stwierdzenia w konkretnej sytuacji faktycznej, że albo osoba, która dotychczas nie była objęta tym ubezpieczeniem, spełniła określone ustawą wymagania prawne, które uzasadniają „objęcie” jej tym ubezpieczeniem (decyzja o podleganiu temu ubezpieczeniu), albo osoba dotychczas objęta tym ubezpieczeniem, przestała spełniać określone ustawą wymagania prawne, uzasadniające „objęcie” jej tym ubezpieczeniem, co prowadzi do ustania podlegania temu ubezpieczeniu. Oznacza to, że decyzja w sprawie stwierdzenia „ustania ubezpieczenia” nie musi być wydawana w wyniku wznowienia postępowania w sprawie zakończonej uprzednio wydaniem ostatecznej decyzji o „podleganiu ubezpieczeniu”, jeżeli nie ma ona na celu ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia tej samej sprawy, a jest wydawana w wyniku wszczęcia nowego postępowania, w którym organ rentowy stwierdza, że osoba podlegająca dotychczas ubezpieczeniu następnie przestała spełniać wymagania ustawowe konieczne dla dalszego objęcia jej tym ubezpieczeniem, to zaś następuje, wobec treści art. 3a ust.1 ustawy, z końcem kwartału, w którym ustały okoliczności uzasadniające podleganie temu ubezpieczeniu. Zasady te jednak dotyczą sytuacji, gdy po prawidłowym objęciu ubezpieczeniem rolniczym zaszły okoliczności wyłączone z tego ubezpieczenia. W rozpatrywanej sprawie, jak wynika z akt, wnioskodawca w dniu 16 maja 2001 r. wypełniając druk zgłoszenia do ubezpieczenia rolniczego, wykreślił rubryki dotyczące informacji o podleganiu innemu ubezpieczeniu społecznemu. Zgłoszenie to złożył w KRUS Oddział Regionalny w O. w dniu 7 września 2001 r. Z dokumentów tych wynika także, że wnioskodawca składając wniosek o objęcie ubezpieczeniem społecznym rolników zataił fakt prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej. Wniosek zgłosił bowiem w dniu 7 września 2001 r., dołączając tylko zaświadczenie stwierdzające zaprzestanie prowadzenia działalności gospodarczej z dniem 1 maja 2001 r. podczas, gdy podjął tę działalność ponownie od dnia 30 maja 2001 r. i w dniu składania wniosku prowadził działalność gospodarczą. Zawiadomił o tym organ rentowy dopiero w dniu 28 września 2004 r. W tak przedstawionym stanie faktycznym stanowisko Kasy o wyłączeniu wnioskodawcy z ubezpieczenia społecznego rolników od dnia 1 lipca 2001 r. jest prawidłowe. Wnioskodawca, podlegając ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej, nie spełniał przesłanek do objęcia ubezpieczeniem społecznym rolników z mocy ustawy, a wydanie decyzji o objęciu go tym tytułem ubezpieczenia było dotknięte od początku wadą prawną wywołaną faktem zatajenia

podlegania innemu ubezpieczeniu społecznemu. Oznaczało to, że rolniczy organ rentowy, który ujawnił fakt podlegania innemu ubezpieczeniu społecznemu, a następnie brak rocznego nieprzerwanego ubezpieczenia rolniczego, był władny wydać decyzję korygującą z mocą wsteczną wcześniej ustalony bezpodstawnie tytuł rolniczego ubezpieczenia społecznego, chociaż nie powołał prawidłowo wszystkich podstaw prawnych wydanej decyzji o ustaniu ubezpieczenia społecznego rolników. Była to w istocie rzeczy deklaratoryjna decyzja stwierdzająca nie tyle ustanie, co niepodleganie z mocą wsteczną rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu, bo została oparta na ustaleniu, że wnioskodawca zataił fakt podlegania innemu tytułowi ubezpieczenia społecznego i z tego względu nie spełniał ustawowych warunków podlegania rolniczemu tytułowi ubezpieczenia społecznego (art. 5a, art. 7 ust. 1, art. 16 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, a także art. 83a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 52 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników). Ta nowa decyzja wydana została nie dlatego, że nastąpiła zmiana w stanie faktycznym lub prawnym, ale dlatego, że ujawnione zostały istotne okoliczności istniejące przed wydaniem wcześniejszej decyzji, które od początku stanowiły przeszkodę do objęcia wnioskodawcy rolniczym tytułem ubezpieczenia społecznego (tak też w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 2008 r., I UK 256/07, niepublikowany). Wprawdzie organ rentowy - rozpatrując sprawę ponownie - powinien był najpierw wydać postanowienie w tym przedmiocie, ale fakt że takiego postanowienia nie wydał, nie ma wpływu na ustalenia stanu faktycznego sprawy, a tym samym na zasadność decyzji o ustaniu podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników z końcem kwartału, w którym wnioskodawca podjął działalność gospodarczą. Zgodnie bowiem z dyspozycją art. 5a zdanie pierwsze ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 maja 2004 r.) oraz utrwalonym już orzecznictwem Sądu Najwyższego w tym zakresie, warunkiem objęcia ubezpieczeniem społecznym rolników rolnika, który - nie będąc pracownikiem - podejmuje pozarolniczą działalność gospodarczą, było poprzedzające bezpośrednio datę rozpoczęcia tej działalności i trwające nieprzerwanie co najmniej przez jeden rok podleganie z mocy ustawy temu ubezpieczeniu w pełnym zakresie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2000 r., II UKN 54/00, OSNAPiUS 2002 nr 12, poz. 290). Tym samym wyroki orzekających w sprawie Sądów (jak i poprzedzająca je decyzja organu rentowego) o ustaniu podlegania przez wnioskodawcę ubezpieczeniu społecznemu rolników odpowiadają prawu.

Wobec powyższego, podzielając stanowisko zajęte w zaskarżonym wyroku,
Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

=====